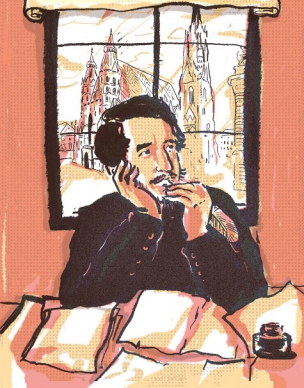

Eva Maliti Fraňová

TAJOMSTVÁ MLADÉHO BAJZU

TAJOMSTVÁ MLADÉHO BAJZU

Eva Maliti Fraňová

TAJOMSTVÁ
MLADÉHO BAJZU

slovar

Copyright © Eva Maliti Fraňová 2023

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2023

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat' ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-6378-4

Jožo chce študovať za kňaza, no chcel by byť aj spisovateľom. Dostane sa do Viedne a zapíše sa na Pazmáňovo kolégium. V meste zúri epidémia.

V bočnej viedenskej ulici bolo okolo obeda ľudoprázdno. Nikde ani duše, len akýsi mládenec z Horných Uhier stál s klobúkom v ruke pred veľikánskou trojposchodovou budovou a vzdychal. Mladý muž sa volal Jozef Ignác Bajza, ale vraveli mu Jožo. Klobúk, ktorý ho stále obťažoval, mu pred cestou do Viedne nanútila mamka doma v Predmieri, hoci bol ešte len september a bolo teplo. Ona však tvrdila, že vo Viedni môže byť chladno a že prekročiť brány cisárskeho hlavného mesta bez klobúka nemožno. Mládenec nevzdychal kvôli klobúku, vzdychal preto, lebo ho čakali starosti veľké ako budova pred ním a boli spojené práve s ňou. V budove sídlilo Pazmáňovo kolégium a Jožo sem prišiel študovať. Tým by sa splnil mamkin sen a on by sa stal rímskokatolíckym kňazom, čo bola veľká vec a Jožo si to uvedomoval. Za kňazov tu študovali mládenci zo všetkých kútov Uhorska a Jožo vedel, že je medzi nimi aj kamarát Jano Daniš z Jabloňového, ktorého poznal ešte doma v Predmieri a počas ročného štúdia v Trnave sa skamarátili.

Jeho cesta sem ubiehala doposiaľ hladko a už sa zdalo, že sa na nej nič zvláštneho neprihodí, no len čo prišiel do Viedne, zjavila sa prekážka. V meste zúrila nejaká hrozná nemoc, cholera alebo niečo také... Ponuré plagátky so smrtkou viseli najmä v jednej štvrti. Tam po uliciach chodili vo dvojiciach zdravotní policajti, zahalení od hlavy po päty ako strašidlá a z masky im trčal dlhý nos. Mali vedrá a lopatky a všade, kde sa váľali smeti a odpadky, rozsýpali biele vápno. Za policajtmi hrkotal voz s nakazenými, odvážal ich do špitálu. A o kúsok ďalej Jožo začul smútočný spev malého sprievodu pozostalých, šli za iným vozom – s mŕtvymi v plátenných vreciach. Na čele kráčal kňaz, za ním kaplán, ktorý piskľavo zaľahoval. Keď zabočili k mestskému cintorínu, spev postupne zanikol. Jožo stál ticho ako pena, ale nevnímal piskľavý spev, sústredený bol len na dobiedzavú myšlienku, čo mal v hlave. Čosi mu našepkávalo, že z tohto môže byť úplný krach jeho plánov.

Donedávna o cisárskom hlavnom meste len sníval. A teraz, keď tu zrazu bol, vôbec ničomu nerozumel, lebo nič nebolo také, ako si vysníval. Ešteže ho sprevádzal mladý Chorvát Branko, ktorý mu povedal, že ľudia tu pravidelne chorejú na viedenské onemocnenia, tie sa vždy šíria ako blesk. Branka spoznal len nedávno, zoznámil sa s ním v malej osade Krowotendörfel, ktorá ležala na okraji vnútornej Viedne. Ale o tom neskôr. Keď Branko uvidel hrozivé výjavy naokolo, kývol na Joža a zabočil do úzkej uličky. Jožo za ním. Tam ich však čakala ešte väčšia hrôza.

Museli obchádzať telá chorých ležiace pred bránami domov, vystrčili ich tam príbuzní či nájomníci, aby ich odniesla zdravotná polícia. A niekde ležali dokonca mŕtvi, tých mal pozbierať pohrebný voz. Otrasenému Jožovi sa pred očami premietali obrázky krásnej Viedne, akú si predstavoval, keď sa z Predmiera vydával na cestu. Teraz sa smutný a sklúčený zakrádal uličkami za mladým Chorvátom. Na jednom mieste zazreli dvoch rozjarených chlapíkov, čo bolo až čudné, stáli na rohu a pospevovali si pieseň o milom Augustínovi. Mládenci pookriali, pesnička ich povzbudila. Ale keď veselých kumpánov vzápätí začala vyšetrovať stráž, čo išla okolo, Jožo s Brankom radšej preklučkovali do iných ulíc. Tak sa dostali až k Pazmáneu, kam mal Jožo namierené.

Po týchto nepríjemných zážitkoch si povedal, že v liste, čo by chcel napísať domov, ak bude na kolégium predsa len prijatý, sa o viedenskej chorobe radšej nezmieni. Mamka Barbora by sa len strachovala a tatko by ju musel chlácholiť. No to by aj tak nepomohlo. Vždy sa oňho bála, keď sa vzdialil z domu. Príčinou bolo, čo si Jožo uvedomoval, že nikdy nemala istotu, či niekde niečo nevyvedie. Vravievala o ňom, že je rojko, pretože odjakživa veľa sníval. A podľa nej sen patril noci, ináč vedie len k neporiadkom. To, že v poslednom čase sníval po nociach najmä o dievčatách, však netušila. Napokon, aj preňho to bola novinka. Iba prednedávnom poctivo ministroval pánovi farárovi pri pobožnostiach, a zrazu takáto zmena. Mamka vedela, čo bolo cez deň, teda že prestal ministrovať, aj

to, že chodil za mladou Hanulíkovou a dostal košom. No prečo, to jej už Jožo nevyzradil. Mamka bola nábožná, bohabojná žena, dodržiavala všetky katolícke pôsty. No čo by mu tak mohla povedať... Keďže bol nespratník a zurvalec, stále si predstavovala, že sa po takom ponížení môže dostať na šikmú plochu. Napokon ale zasiahlo niečo zhora, nejaký Boží prst a Jožo sa nečakane rozhodol, že si zvolí kňazskú dráhu, čím ju upokojil. Zapísal sa na Pazmáňovo kolégium do Trnavy a odvtedy v jej predstavách začal stúpať nahor, čoraz vyššie a vyššie. Potom ho už len chválila za bohabojnosť, hoci sa aj tak potajomky prežehnávala a modlila ku všetkým svätým, aby sa nedajbože nevrátil k starým móresom.

No kňazská dráha nebolo jediné, na čo Jožo pomýšľal, mal aj iné plány, o ktorých mamke veľa nehovoril. Chcel sa stať spisovateľom a písať knihy, čo bolo zvláštne, lebo o knihách toho vedel málo. Nejaké knihy už videl, bola to hlavne Biblia, z tej im v kostole na omši predčítaval farár a celý rok z nej čítali v Trnave. Práve tam, v pazmánskej knižnici, videl veľa náboženských kníh a dozvedel sa o spisovateľoch. Nadobudol predstavu, že taký spisovateľ je veľký muž, a to sa mu zapáčilo. Jožo túžil byť veľkým mužom. Vlastne nie, myšlienka, že by sa mohol stať spisovateľom, ho osvietila ešte skôr, keď bol raz na návšteve u predmierskeho pána rektora. Bol v Predmieri nový, preložili ho tam z nejakej dedinky pri Žiline. Žiakom dal za úlohu, aby vlastnými slovami napísali niekoľko viet o jari. Niektorí sa s úlohou trápili, lebo museli písať po

maďarsky, ale pre Joža to bola hračka, spísal celú slohovú prácu, ktorú navyše zveršoval. Vtedy ho pán rector pochválil a zavolať k sebe. Uveličený Jožo k nemu dobehol ešte v ten večer a uvidel na jeho stole veľa kníh. No keby len to, pán rector mu povedal, že si môže niektorú požiť. Vysvetlil mu, že knihy sú maďarské a nemecké. Jožo by si niektorú aj požičal, prečo nie, veď čítať vedel, po maďarsky a ako-tak po nemecky, hoci všetkému nerozumel, ale napokon si žiadnu nevybral. Siahol po kalendári s veselým obrázkom na titulnej strane. Bolo tam napísané, že vnútri nájde rozličné pekné veci k obveseleniu mysle. Tomu rozumel veľmi dobre.

Veď sa naozaj potreboval rozveseliť, aj to vyslovil nahlas. Pán rector sa začudoval, ako je možné, že takému šikovnému mládencovi chýba rozveselenie. No Jožo zmĺkol a rector sa nevyzvedal, doložil len, nech vyjde školu a potom by mal ísť študovať. „Vzdelanie ti otvorí brány do sveta,“ povedal. A Jožovi vyletelo z úst niečo celkom neočakávané, aj preňho samého, lebo sa rectorovi zveril, že by svet naozaj chcel spoznať, ale vie snívať, preto pozná aj iný svet a vidí ho v snoch. Ten okrem neho nikto nepozná. Bohvie, ako si na to trúfol, ale bola to pravda a zdalo sa mu, že pán rector ho chápe. Usmial sa, kývol hlavou: „Tak ty si ten svoj svet vymyslíš...“ a potom povedal: „Zato vzdelanie ti nezaškodí... môžeš byť rectorom alebo farárom, alebo aj notárom...“ Nato pozrel na hromadu kníh na stole a zamyslel sa: „A možno budeš spisovateľom, keď si taký výmyselník.“ Potom ešte dodal:

„Budeš slovenským spisovateľom.“ Vtedy sa už Jožo porúchal a pobral sa s kalendárom v ruke domov.

To bolo pred niekoľkými rokmi. Jožo vtedy chodil ešte do ľudovej školy a potom, po nejakom čase, sa prihlásil na trnavské Pazmáneum. Tam vychodil dva semestre. No keď začiatkom jesene tohto roku prišiel opäť do Trnavy, ukázalo sa, že teológia tam už nie je. Písal sa rok 1777 a kolégium práve presťahovali do Budína. Aká smola! Má sa vzdelávať, získať nové vedomosti a nebude mu to dopriate? To iste preto, že sa počas vakácií doma v Predmieri, kde sa poriadne nudil, tak tešil na ďalšie štúdium. Nikdy sa netreba tešiť vopred. Vrátil sa domov s prázdnyimi rukami. Hoci niečo mu predsa len ostalo, z Trnavy si pri niesol malú knižočku, maďarské Písmo Sväté. Udrelo mu do očí medzi knihami vyloženými na chodbe bývalej univerzity. A Jožo si povedal, že to je určite prst Boží, čo mu prikazuje, aby si Písmo vzal a začal ho poriadne študovať. Nie ako doteraz na trnavskej teológii, kde bolo nepre stajné čítanie Písma povinné, a to ho veľmi nebavilo. Ale ani predtým, keď sa v Predmieri z Písma čítalo na omši v kostole, sa nad slovami bohvieako nezamýšľal a nikdy sa nesústredil. Preto teraz, keď ho mamka videla nad otvorenou knihou, nie hocijakou, ale nad Bibliou, jasala od radosti. Bolo jej ľúto, že v Trnave nepochodil, a tak mu navarila lekvárových periek s makom a Jožo sa napchal do prasknutia. No potom sa už naplno začítal do Knihy Jozuovej, ktorá ho zvlášť zaujíjala. Asi preto, že knihu napísal jeho menovec, myslel si totiž, že meno Jozua znamená

Jozef. Čítal s veľkým zanietením, ale naraz prestal. Zastal pri pasáži, kde Boh po Mojžišovej smrti Jozuovi oznámi, že ho tak ako Mojžiša povýšil a že má byť silný a udatný a ničoho sa nebáť, lebo On je vždy s ním. Jožo sa zamyslel. Možno aj pri ňom stojí Boh a chce, aby bol mocný, udatný a nebojácny. A potom sa stalo, iste zásahom Božieho prsta, že na zablatenej ulici v Predmieri stretol Jana Daniša z Jabloňového. Ten už tretí rok študoval teológiu, najprv na Pazmáňovom kolégiu v Trnave, potom pokračoval vo Viedni. A teraz, keď zrušili trnavské Pazmáneum, je to preňho výhoda, povedal Jožovi.

„No a Budín?“ spýtal sa Jožo.

„Budín nech si je Budínom, ja som vo Viedni a mám tam všetko, čo potrebujem,“ odpovedal Jano. A poradil Jožovi, nech si v Trnave vypýta odhlasovacie lajstro a príde do Viedne za ním. „A to by sa dalo?“ začudoval sa Jožo, načo Jano odpovedal, že by sa určite dalo. Predstava, že by mohol študovať vo Viedni, Joža nadchla. „A vlastne... prečo nie?“ vravel si v duchu. Po rozhovore s Janom mu svitla nečakaná nádej. Čo keby študoval vo Viedni? To by bolo niečo! Hlavné mesto Monarchie mu pripadalo ako bájny Jeruzalem, predstavoval si ho ako nebeský ostrov blaženosti. A on, Jožo, sa na tom ostrove môže vzdelávať a byť tiež blažený. O svojej blaženosti môže potom písať knihy! Už bol vlastne rozhodnutý, ale ešte bolo treba poradiť sa s mamkou, ktorá doma rozhodovala o všetkom. A čuduj sa svete, mamka premohla zvyčajnú úzkostlivosť i obavy a všetkými desiatimi bola za Viedeň. Veď vo Viedni sa jej

synáčik možno stane aj veľkňazom (čím iným, keď vyštuje v takom veľkomeste)! Takéto myšlienky ju napĺňali nesmiernou hrdosťou. A v duchu, celkom potajomky, pripúšťala, že by to mohol dotiahnuť aj na pápeža... No pri takej myšlienke hneď skláňala hlavu, ľavou rukou si prikrývala ústa a pravou sa horlivo prežehnávala, prosila Pána Boha, nech jej odpustí hriešnu pýchu. V každom prípade padli posledné prekážky a Jožo urýchlene začal Jana hľadať. No Jana nebolo, našiel by ho niekde za horami-za dolami, hádam už len tam v tej Viedni. Jožovi po ňom zostal iba dobrý nápad.

No nehodlal sa len tak ľahko vzdať. Povedal si, že pôjde do Viedne sám, bolo však treba vymyslieť, ako sa tam dostane. Aj v tom pomohla dobrá mamka, dohodla sa so susedom, že ho v piatok zoberie do Púchova. Zberal sa na jarmok predávať svoje drotárske výrobky a za utržené groše vziať pre ženu a dcéry púchovského modrotlačového plátna. Jožo pôjde s ním a pomôže mu. Vo štvrtok zavčas rána sa Jožo zjavil v susedovom dvore a drotár mu mlčky ukázal, aby vysadol na voz, na hŕbu tovaru. Jožo sa vyškriabal hore a odtiaľ sa díval na drotárku, ako za mužom vykrikuje, čo všetko by mal na jarmoku kúpiť. Už boli za Predmierom a z diaľky ešte vždy doliehali jej výkriky. Joža mamka dobre nabalila, na cestu mu dala proviantu – syr, slaninu, varené vajíčko aj zemiaky uvarené v šupke a horúci osúch. Pri rozlúčke mu udelila lekcii, ako sa vo svete správať, aby rodine nerobil hanbu. Nech myslí neprestajne na Pána Boha, to mu pomôže. Jožo prikyvoval

a mamka plakala. No to bolo ešte doma, v Predmieri. Neskoršie, už v Púchove, susedovi pomohol vyložiť voz a nechal ho aj s výrobkami na tržnom námestí.

A pustil sa ďalej. Cesta ho viedla popri Váhu, na kuse šiel peši, potom ho akýsi vozník zviezol vozom do Trnavy. Nadchádzke sa potešil, veď na to, aby mohol vo Viedni nastúpiť na štúdium, sa musel odhlásiť zo zrušeného trnavského Pazmánea. V Trnave našiel úradovňu, v nej starého pedela, ktorý mu vypísal odhlasovacie lajstro a oštempľoval ho veľkým štempľom. Mal šťastie, lebo ho z mesta vzápätí vzal sedliak zo Záhoria skratkou cez Bielu horu k Perneku a Rohožníku. Záhorák šiel až k Malackám, a tak Jožo na polceste zoskočil z voza. Ocitol sa v poli, kde natrafil na opustený senník. Rozhodol sa tu prespať, no len čo sa uložil k spánku, zistil, že v senníku nie je sám. Liezol po ňom hmyz, naokolo sa prehánalo množstvo hloдавcov a navečer k senníku dobehli túlavé psy. A tak Jožo opustil obľúbené útočisko mnohých noclažníkov a šiel ďalej. Vykračoval si starou cestou, čo viedla nadol – lesom a dedinkami ponorenými do noci, okrúhly mesiac v splne mu svietil nad hlavou ako lampáš. Na svitaní prišiel až k Stupave. Prvého, koho stretol, sa spýtal, kadiaľ sa ide do jeho vytúženého cieľa a či je ešte ďaleko do Viedne. Dotyčný mu povedal, že veru do Viedne by peši tak skoro nezašiel, nech sa radšej pridá k stupavským zelárom. Vezú na viedenský trh kapustu a práve sa pohýnjajú. To bola ďalšia šťastná náhoda, čo Joža postretla, a on si naradostene opakoval, ako dobre, že ho Boží prst sprevádza.

Do Viedne sa terigal na zelárskom voze a celou cestou sa usmieval. Stupavčania si medzi sebou stále niečo vyjasňovali, chceli svoj tovar predávať na trhu, ale najprv sa chystali zísť do akéhosi Krowotendörfelu. Je to vraj miesto, kde bývajú Slováci, ale sú tam aj Chorváti a Slovinci.

Keď sa na obzore zjavili belavé kopce, začali pokrikovali: „Šnebergy! Šnebergy!“ A Jožovi povedali, že tie zasnežené kopce sa dvíhajú nad Viedňou, ktorá je už blízko. Vošli bránou do mesta a zamierili najprv do Krowotendörfelu, o ktorom toľko hovorili. V malej osade vo vnútornej Viedni boli záhrady, kde krajanovia pestovali zeleninu. Stupavskí zelári boli s nimi dohodnutí, nechávali im na predaj časť svojho kapustného nákladu. Kým sa zelári v ktoromsi dvore hlučne dojednávajú, Jožo čakal vonku. Vtedy k nemu podišiel mladý Chorvát Branko, o ktorom už bola reč. Býval tu v Krowotendörfeli s celou rodinou. Prehodili spolu zopár viet. Vysvitlo, že Brankov brat takisto študuje v Pázmáňovom kolégiu, a ak Jožo chce, Branko ho tam môže zaviesť. Mal práve ísť za bratom s balíkom. Kolégium vraj stojí v jednej viedenskej uličke, ktorá je večer osvetlená peknými lampami na domoch, preto sa jej hovorí Schönlaterngasse. Jožovi sa otvárali nové a nové cesty. Mohol len ďakovať Bohu za nápomocný Boží prst. Odpojil sa od Stupavčanov a pridal sa k Chorvátovi Brankovi.

No brána Pázmánea bola zamknutá. Jožo s Brankom búchali z celej sily, nikto im neotváral. Až po polhodine vystrčil nos zachmúrený chlapík v modrej kutni, s hlavou

zachumlanou v kapucni a povedal, že všetci sú v kostole, modlia sa za odvrátenie nákazy. No nie v internom, omša sa slúži u dominikánov v Márii Rotunde, pre celú štvrt'. Branko dal mníchovi balík pre brata, rozlúčil sa s Jožom a pobral sa späť do Krowotendörfelu. Jožo ostal pred Pazmáneom sám. Uvedomil si, že sa mal mnícha spýtať na Jana, no vzápätí si pomyslel, že je to zbytočné. Jano je iste v kostole spolu s ostatnými a usilovne sa modlí. A vlastne by sa na nič spýtať ani nestihol, lebo vrátnik hneď zatvoril bránu. Hodil na schodík plátennú kapsu a zvažoval, čo spraviť. Mohol by dojesť zvyšok mamkinho proviantu, z ktorého polovicu už venoval Chorvátovi z vďaky, že ho sem priviedol. Ale necítil hlad, na zelárskom voze si pospal aj zajedol. A zišlo mu na um, že by sa mohol pustiť do rozčítanej knihy, do svojho Písma Svätého, ku ktorému sa vracal vždy, keď sa naskytla príležitosť. No predošlé zanietenie akoby sa z neho vytratilo, odrádzalo ho, že je Starý zákon dlhý a taký ťažký, takže musel veľa premýšľať. Ale potlačil chvíľkovú nechúť, vytiahol z kapsy svätú knihu, ošúchanú od listovania, a sadol si na schodíky. Hneď si predstavil mamku, ako by sa potešila, keby ho tu takto videla, ako sedí vo Viedni pred Pazmáneom, zatiaľ síce len na ulici, ale s myšlienkami pri Pánu Bohu. Sklonil hlavu nad knihu a už-už by sa bol do Písma začítal, keby ho náhle nevyrušilo zvonenie zvonov. Presne o dvanástej zahlaholili zo všetkých viedenských kostolov a kaplniek. Tu sa spoza budovy vynorila dlhá reťaz nádejných kňazov, zoradených do dvojíc a zaodetých do

čiernych klerík. Kráčali so zrakom upretým na zem a so zopätými dlaňami. Jožo zazrel medzi nimi aj Jana, v tvári mal rovnako zbožný výraz ako ostatní. Vstal. Keď sa reťaz šinula okolo neho, tlmene zhúkol:

„Jano!“

Jano naňho nenápadne žmurkol.

Znamenalo to, že ho zbadal a spoznal, a Joža to potešilo. Všetko ide ako po masle, Pánboh pri ňom stojí so vztýčeným prstom a pomáha mu v jeho počínaní. Vďaka Pánovi sa aj do Viedne dostal, aj kolégium našiel a teraz objavil Jana, už sa mu bude len dobre vodiť. Ďakoval Bohu, že je stále s ním, a venoval mu Otčenáš, ktorý však musel rýchlo ukončiť ráznym „amen“, lebo klerici medzitým prešli bránou, ktorá by mohla ostať zase nadhlo zavretá. Písmo hodil do kapsy, kapsu na plece a rýchlo sa zaradil, tak, aby si ho zamračený vrátnik nevšimol. Keď sa vkradol dnu, nalepený na poslednú dvojicu, brána sa zabuchla.

Vo vnútri seminaristi ožili, pokrikovali, štuchali jeden do druhého, a potom sa rozprchli na všetky strany. Tu sa pri ňom zjavil Jano. Povedal iba: „Pod.“ A zaviedol Joža do kancelárie, kde sa vybavovalo všetko, čo súviselo s nástupom na štúdium. Úradoval tu ďalší modrokutniar, na nose mal veľké kostené okuliare. Jožo sa v kancelárii preukázal lajstrom z Trnavy, na ktorom stálo, že bol prijatý na trnavskú Pázmáňovu univerzitu, ktorú však zrušili a presťahovali do Budína. Modrokutniar sa ho po maďarsky spýtal, prečo sa teda nehlási na štúdiá tam. A Jožo vy-

hľkol, že chce študovať v hlavnom meste Monarchie, pod patronátom apoštolskej kráľovnej a najvyššej ochrankyne katolíckej cirkvi, cisárovnej Márie Terézie. Ani sám nevedel, kde k tým slovám prišiel, asi ich niekde počul či prečítal, ale mníchovi-úradníkovi sa zjavne zapáčili. Pokýval hlavou a dodal: „A jej spoluvládca cisára Jozefa II.“

Vzápätí spísali prihlášku.

„Meno?“ spýtal sa modrokutniar, načo Jožo odpovedal: „Jozef Ignác Bajza.“

Modrokutniar pedantne zapisoval: Josef Ignaz Baisa, 5. März 1755 geboren, in Predmier, pre seba zabrblal Predmír a ďalej písal – Comitatus Trentsiensis, Ungarn. A keď Jožo rozuzlil mamkin uzlíček s vyrátanými mincami, ktoré postačovali na uhradenie kvartálnej platby za ubytovanie a stravu, dokonca sa usmial. Vstal a potľapkal Joža po pleci so slovami:

„Boh ťa ochraňuj, brat klerik.“

Takto Joža oslovili prvý raz. Trochu sa zmiatol, no hneď sa aj vžil do novej kože klerika. Vypäl hrud' a modrokutniarovi poďakoval:

„Bohu vďaka.“

Po vybavení formalít prešiel do ďalšej miestnosti, kde dostal kleriku a ostatné kusy oblečenia pázmánistu. A už tu bol večer, viac sa nedalo nikam ísť. Všetko bolo pozamykané, aj prednáškové sály Musaeum superior a Musaeum interior. Jano však ukázal Jožovi knižnicu, kde bola študovňa. Jožo najprv zazrel len usilovne študujúcich seminaristov, no potom zdúpnel od údivu. V regáloch po-

pri stenách boli samé knihy, jedna vedľa druhej, zoradené oddola až nahor ako šíky vojska. To bola knižnica! Tá, čo mali v trnavskom Pazmáneu, sa s ňou nedala porovnať. A Jožo si predstavil, koľko je v tých knihách múdrosti. Kto asi boli múdri muži, ktorí ich napísali? A potom si uvedomil, že spisovateľ má byť nielen veľký, to prichádza akosi samo, ale mal by byť hlavne múdry. V tom je jeho veľkosť. Povedal to aj Janovi.

Ten sa zasmial: „Vidíš, aké vyhliadky ťa čakajú, ak sa staneš spisovateľom...“

Z knižnice sa pobrali do refektára, kde podávali večeru. Jano mu vysvetlil, že na stravu sa chodí tri razy denne. Do refektára sa išlo okolo infirmária, zdravotnej izby, kam vraj umiestňujú chorých, aby ich oddelili od ostatných. Pred refektárom už stál rad a Jožo s Janom sa zaradili. Po takmer pôstnej večeri Jožo zažartoval, že pri dobrej vôli sa môže cítiť aj najedený, načo Jano prehodil, že dušpastier sa musí aj obetovať... Potom mu ukázal jedno zo štyroch spoločných dormitórií, kde vraj bude bývať a hlavne spávať. Našiel tam pre seba nachystanú posteľ s tenkým vankúšom a ešte tenšou prikrývkou. Poukladal si veci do nízkej skrinky a zaľahol na posteľ s rukami za hlavou. S pohľadom upretým na plafón si predstavoval budúcnosť v tých najružovejších farbách. Už sa videl, ako študuje a mení sa na vzdelanca. Splní sa mamkin sen o jeho kňazskej kariére. A mal by sa splniť aj jeho sen. Bude spisovateľom, múdрым mužom... Jožo sa zasníval. Ako vyzerá taký naozajstný spisovateľ s hlavou prekypujúcou múdrosťou?

Iste je ctihodný a vážny. Na krku má nákrčník s viazankou a pod nosom fúzy. Vlastne nie, on bude nosiť reverendu...

Napriek úmornej ceste, čo mal za sebou, sa mu vôbec nechcelo spať, bol plný energie a cítil sa ako znovuzrodený. V rojčivej nálade sa posadil. A tu si spomenul, že mamičke slúbil napísať domov list. Dobrý nápad, veď svoje spisovateľské povolanie musí niečím začať. Slúbil jej list, hoci čítať nevedela... No čo, prečíta jej ho otec, chodil do školy, naučil sa čítať aj písať. V skrinke našiel pero, kalamár, papier, dokonca obálku, prezieravý Jano mu všetko kdesi zohnal ešte za svetla. V hlave sa mu rojili slová, ktoré by mohol napísať, napríklad v takomto duchu: ‚Drahá mamička, som už vo Viedni, dnes, teda v piatok, som sem došiel. A hneď večer Vám píšem, ako som bol slúbil. Na ceste sa mi, chvalabohu, nič neprihodilo, lebo ste sa za mňa iste modlili a Pánboh ma ochraňoval, vždy mi niekto pomohol. Nevieť ani vymenovať, kto všetko, najprv sused, s ktorým som sa odviezol do Púchova, no potom mi boli nápomocní aj ďalší dobrí ľudia. Šťastlivo som sa dostal až sem do Pazmánea, kde som riadnym študentom a mám tu všetko, čo potrebujem. Teraz práve sedím na posteli, čo mi prideliť na spanie. Študujú tu chlapci z celého Uhorska, najviac je Maďarov a Chorvátov, ale nájdu sa aj od nás. Je tu Jano Daniš z Jabloňového, toho poznáte, potom jeden Paľo z Banskej Bystrice a ešte dvaja Spišiaci. Jano mi všetko ukazuje a radí mi, lebo to tu už pozná. Stále čítam Písmo Sväté a myslím na vás. Mamička, keď budete oberať jabĺčka, nezabudnite mi odložiť z tých červených, čo mám tak

rád. Mohli by ste mi sem poslať aj balík, ale zatiaľ ešte nie. Majte sa s Bohom. Pozdravte aj otecka. Váš Jožo.'

A len čo vzal do ruky pero, aby dal tie slová na papier, začali ho mátať pochybnosti. V akej reči mamke napíše? Keby list napísal po maďarsky, nechcela by vôbec rozumiieť, také by jej to bolo cudzie. A napísať po nemecky by celý list nedokázal, ani otec by ho nevedel prečítať. Najlepšie by bolo po slovensky, tak ako mu zobák narástol. To by sa aj mamke pozdávalo. No uvedomil si, že ani to sa poriadne nedá. Nedá sa to spraviť tak, aby to bolo ako naozaj. Jožo sa zamýšľal, ako to spraviť, či tak alebo onak, a pochopil, že stať sa slovenským spisovateľom nebude ľahké. Dlho sedel pohrúžený do myšlienok a napokon list mamke nenapísal. Bola to škoda, lebo odvtedy sa už nestalo, že by jej chcel písať. Udalosti, čo sa okolo neho rozvírili, prekryli všetko, čím doposiaľ žil.